

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ZAHARYA'NIN HAYATI, ESERLERİ VE
MUSİKİMİZE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAĞMUR DAMLA ÖRSEL

53320

GÜZEL SANATLAR ANASANAT DALI
MUSİKİ SANAT DALI
TÜRK SANAT MÜZİĞİ ALANI

OCAK 1996

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

**ZAHARYA'NIN HAYATI, ESERLERİ
VE MUSİKİMİZE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAĞMUR DAMLA ÖRSEL

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 15 Ocak 1996
Tezin Savunulduğu Tarih : 1 Şubat 1996

Tez Danışmanı
Diğer Jüri Üyeleri

: Prof.Dr. Nevzad ATLIĞ
: Prof.Dr. Alaeddin YAVAŞCA
Prof.Dr. Selahattin İÇLİ

OCAK 1996

Ö N S Ö Z

"Zaharya'nın Hayatı, Eserleri ve Musikimize Etkileri" konulu bu çalışma İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Ana Sanat Dalı, Musiki Sanat Dalı, Türk Sanat Musikisi Alanı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Türk Musikisi'nin yüzyıllardır süregelen yazılı kaynak eksikliği gözönüne alındığında, bu ve buna benzer çalışmaların bu açığı kapatmakta büyük yarar sağlayacağı görüşündeyiz.

Zaharya hakkında geniş bilgi toplamak ve onu gelecek nesillere tanıtmak arzusu ve bu konudaki yetersiz ve çelişkili bilgiler bizi bu alanda çalışmaya ve araştırmaya sevk etti. Zaman zaman ilk defa ortaya çıkardığımız belge ve bilgiler bizi heyecanlandırdı ve çalışmamızın seçiminde isabetli bir karar verdiğimizizi kanıtladı.

Tezin hazırlanmasında özel arşivinden faydalandığımız Bekir Sıtkı Sezgin'e, Cüneyt Koşal'a, Cüneyt Orhon'a, yardımlarını esirgemeyen Leonidas Asteris'e, İstanbul Radyosu arşivinden yararlanmamıza katkısı olan Türk Sanat Müziği Müdürü Rıdvan Tandoğan'a, Osman Nuri Özpekel'e, değerli arkadaşım Sami Mutlu'ya, Ümit Atalay'a, danışman hocam Prof.Dr.Nevzad Atlıg'a, tezin yazımında emeği geçen Necati Çelik'e teşekkürlerimizi sunarım.

İstanbul, 1996

Yağmur Damla ÖRSEL

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	iv
SUMMARY	v
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 2. HAYATI	2
2.1. Hayat Hikayesi	2
2.2. İhtidâ Etmesi	5
2.3. Yaşadığı Devir	6
2.4. Uslûbu	7
2.5. Müzikteki Yeri ve Önemi	9
BÖLÜM 3. ESERLERİ	10
3.1. Eserlerinin Listesi	10
3.2. Eserlerinin Bulunabilen Notaları	12
SONUÇ VE ÖNERİLER	55
KAYNAKLAR	56
EKLER	57
ÖZGEÇMİŞ	

Ö Z E T

"Zaharya'nın Hayatı, Eserleri ve Musikimize Etkileri" konulu bu çalışma yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Zaharya'nın hayatı hakkında yeteri kadar bilgi olmamasına rağmen, hayatının birçok ayrıntıları incelenmeye, araştırılmaya çalışılmıştır.

Hakkında yazılı kaynaklardaki bilgi ve belgelerden; kitap, ansiklopedi, musiki mecmuaları ve kendi yazdığı kitaptan (Efterpi) hayatı ve eserleri araştırılmıştır.

Doğum tarihi hakkında hiçbir yerde kesin bir kayıda rastlanmayan Zaharya, İstanbul'da doğdu. III.Ahmet ve I.Mahmut döneminde yaşadı. Dolayısıyla yaşamının bir bölümünü Lale Devri'nin etkisi altında sürdürdü. Türk Musikisi'nin büyük ustası Buhurizade Mustafa İtrî Efendi ile mukayese edildi.

Bestelerinde kullandığı şiirlere gösterdiği özenle de dikkatleri çeken Zaharya, özellikle ağır çenber usulünü de büyük bir ustalıkla kullanarak musikimize abidevi eserler bırakmıştır. Aslen Rum asıllı bu büyük bestekâr, verdiği eserler ve musikimize yaptığı katkılardan dolayı çağdaşları gibi, bir Osmanlı-Türk sanatçısı kabul edilmiştir.

Ömrünün son yıllarında İslamiyeti kabullenmiş, Zaharya olan ismi "Mir Cemil" olarak kullanılmaya başlanmıştır. Fener'deki Rum Patrikliği Kilisesi'nin baş hanendesi olduğu söylenmektedir.

Bazı kaynaklara göre 100 kadar eser bestelediği bildirilmekle beraber elimizde, notaları ile ulaşabilmiş eserlerinin sayısı 17'dir. Biz bu 17 eserin ancak 15'inin notalarını temin ettik. Ancak yaptığımız araştırmalar sonunda notası diğer kaynaklarda belirtilmeyen üç eserinin notasını sağladık (Hüseyin Beste, Hümâyûn Ağır Semaî, Saba Saz Semâisi).

Bu suretle bugüne kadar notası bulunmayan üç eserini musiki âlemimizin faydasına sunmuş oluyoruz.

Doğum tarihi belli olmayan Zaharya'nın ölüm tarihi de şüpheli olup, 1740 olarak tahmin edilmektedir.

SUMMARY

This study with the subject of "Life and Wors of Zaharya and His Effects Over Our Music" was prepared to be a postgraduation thesis.

Despite that there is no sufficient information about the life of Zaharya, many details of his life were searched out and examined. If the lack of written source over Turkish Music which lack have been continuing for centuries, is taken into consideration, one reach to the opinion that this and similar studies will provide large benefits in compensating this insufficiency.

The desire of collecting extensive information about Zaharya and making him known by future generations and the insufficient and inconsistent information over this subject have directed us towards research on this field.

The certificates and knowledges which we have been first to discover them have excited us from time to time and have proved us that we had taken the right decision. His life and works were searched from information and certificates available with sources written about him and from books, encyclopedias and music magazinez.

The real purpose of our study was to search more healthily the biography of the great composer Zaharya who is estimated to live around the end of 17th century and the first half of 18th century and to examine his works and to add new ones to his works.

We know very little about the life of Zaharya, of Greek origin, Lutist and Vocalist Minor Mir Cemil - Cemil Bey (- 1740), probably the greatest of minority composers in Turkish Music and the known information is nothing other than rumors circulating from mouth to mouth. There is no record about the date of birth of this great composer who contributed masterpieces to the

Turkish Music. His date of death of suspectedly estimated to be 1740. It is presumed that he was born around the end of 17th century in Istanbul and died around the middle of 18th century again in Istanbul. It is said that Zaharya was Head Vocalist of Orthodox Universe Patriarch Church situated at Fener. The fact that he was a great vocalist is obvious from his works. At the same time it is narrated as a hearsay that he was a superior lutist.

When the authors of our music history have copared Zaharya with Itri who is deemed to be Bach of the Turkish Music, they did not consider this

great artist less important than Itri. Zaharya was a complete Ottoman-Türk composer in regard to both the benefited poem materials and the motifs taken from our music. Especially if the poems selected by him to be text of his works are taken into consideration, it can also be said that he was also competent on the Classic Turkish Poem.

It is understood that Zaharya who was the most potent composer among minority composers and artists on Classic Turkish Music lived around the end of 17th century and first half of 18th century which term was productive for our music and became Vocalist of IIIrd Sultan Ahmet and Ist Sultan Mahmut. Zaharya who became singer in churches due to the merit of his sound quality was also “furrier” connected to the palace. Therefore it is deemed definite that his life was always in welfare.

According to the Music Dictionary of Kiryakos Filokzenis which was published in 1838, the book named “Efterpi” which belongs to Zaharya and edition of which could not be completed, was published by Teodor and Stauraki of Foça and was corrected by Hurmizios. But no mention was made about Zaharya in this book.

Zaharya has accepted the religion of Islam towards the end of his life with a strong probability and was called “Mir Cemil” since his social level was high and was assigned for an important duty and also called “Cemil Bey” to the same meaning. The likelihood that this Cemil Bey is not Zaharya, but a pupil of him is weaker. There are rumors such that the composer Zaharya who provided big services to Turkish Music is Moslem. Two of these rumors are as follows :

The inhabitants of Süleymaniye wake up at a morning with sweet melodies of minaret call. Minaret call is sung so nice that the community going to Mosque discuss among themselves that who was the singer of Minaret call and commence to wait for the singer outside the door of minaret. In result they see Zaharya opposite to them and become surprised. Other rumor is as follows :

Zaharya was closing himself to a private room at his home and remaining there for hours. Despite that home residents wondered this room for years and asked its mystery, Zaharya neither have shown them this room nor said a single word about it. Then this great composer died in this room and when the door was broken and people have entered to the room, it was seen that the master was on a huge prayer rug and holding a rosary at his hand. As it can easily be understood from this event, Zaharya had accepted Islam, but have not disclosed his feelings due to his fear for becoming excommunicated by the Church.

In result of examination of works ofZaharya it was seen that he had mostly composed works in the form of "Tune" and had used the method of "Heavy Circumference" with great competence, He has motsly composed the poems of the poet Nafiz in his works.

The number of works of Zaharya available with written sources is 17.

The notes of his three qorks notes of which had not been discovered up to now, were presented to the music universe in addition to 17 works. The list of works composed by Zaharya is as follows :

The work "Cemalin ateş-i cam ile bir şem-i Şebistandır" by the method of heavy circumference with Hüseyini tune, the work "Şebnem gibi saçılın hun-i eşk-ı pür- revanım" by the method of berefşan with Hüseyini tune; the heavy popular song "Tal'atın devr-i kamerde mihri a'lem- tab eder" with Hüseyini tune; the lame popular song "Cemalin mihr-i alem tabe benzer" with Hüseyini tune; the work "Leyle-i Zülfün gibi dil, mecnun olur divanesi" by heavy circumference method with Isfahan tune; the embroidery sangın sun "Nafe-i müşg-i hutun-i turra ki olmaz hem- bu" with the Isfahan tune; the embroidery lame sun "Karar etmez gönül mürgu bu bağın değme şahında" with Isfahan tune; the work "Yine tab-i nigah-i hayrete eşk-i kühül çekdim" by the method of Darbeyn with Hicaz tune; the work "Tab-i ruhu sanma dil-i suzanıma düşdü" by the method of Berefşan with Hicaz Tune; the embroidery pastoral sun "Terk eyledi gerçi beni ol mah-i cemalin" with Hicaz tune; the work "Cam-ı lal'ın sun pey-a pey hatır-ı mestane yap" by the method of heavy circumference with Uşşak tune; the work "Kaküldeki bu mürğ-i hata yasamende yok" by the method of Berefşan with Uşşak tune; the work "La'lin emdir, hikmetin sorma, dil-i şeyda bilir" by the method of heavy circumference with Buselik Aşiran tune; the work "Düşmesin miskin gönüller zülf-i anber - busuna" by the method of heavy circumference with Hicaz Humayun tune; the work "Reng-i mevc-i ab-ı zümrüden boyanmış comesi" by the method of heavy circumference with Rast tun; the work "Gülistan nakş-ı hüsnünden baharistan yazar" by the method of devr-i kebir with Saba tune; the work "Çeşm-i mey-günün ki, bezm-i meyde canan döndürür" by the method of heavy circumference with Segah tune; the heavy popular song "Cihan hüsnüne meftun eden şuh-i cihansın sen" with Hicaz Humayun tune, the work "Nigaha ruhsat olmuş neyleyim ol afitabımdan" by the method of circumference with Hüseyini tune, the stringed instrument popular song with Saba tune.

The three Works of Zaharya which were written by Byzantaine note system and Greek poems were determined in result of our studies.

The works ofZaharya available with us are the most dark and most decorated examples of the Classic Turkish Music.

Each sentence of the music was composed of little melodies piled over each other and intermingled. Üsküp is extremely heavy, ostentatious and perfect. Every single syllable was strictly studied and many tune features were given. In his statements there is an ortodox mysticism and even a daily smell. Whereas there is another allegation such that :

Some people say that the works of Zaharya give a daily smell, i.e. they are in Church music method, but this allegation is devoid of any supporting hase. Because Zaharya has not occupied himself on church music and also has resigned from his head vocalist post at the Greek Chucrh and then has succeeded to compose his immortal works. In our opinion the reason of the spiritual and sensational method which can easily be seen in the works of Zaharya should be sought in the fact that he has listened our religious music so much. Because if the works composed by Zaharya were allegedly giving a daily smell, he would not possibly be mentioned any at all by our music masters who lived in that era.

Today we also see ad appreciate the fact that the works of Zaharya are embroidered by the fine pleasure of the Classic Turkish Music. He has so hard a competence in his art that any of his works can easily be discerned among thirty-forth works consisting of various tunes.

In order to better understand Zaharya and to recognize this great composer within the concept of "Art Music", the era in which he lived should first be looked at. The reign period of Third Ahmet or if we put it more correctly the twelve years Grand Vizierate period of Nevşehirli Damat İbrahim Paşa lasting from 1718 to 1730 under the reign of Third Ahmet was called as "Tulip Era". This peace era commencing after long and bitterdestruction years was the rising period for OttomanState on every field, material or moral. While trying to strenghten the values still owned by the state with the reform movement commercing in accordance with western methods, on the other side huge efforts was being shown for the reconstruction of the country. This era was at the same time the elevation period of Turkish idea, literary and music lives. The Experts of science, literary and art was always taking incentives and protection from both Sultan and Grand Vizier Damat İbrahim Paşa. In this era there was abundance of scientists, poets, musicians and other masters.

The flame of Tulip Era become extinguished by the rebellion of Patrona Halil in the year 1730 and although it seemed to be ended. since the new Sultan Ist Mahmud was open- minded and literary, science nad musician loving person, he collected the scientists, poets and musicians who were not harmed by Patrona Halil rebellion around himself after the settling of environment.

So Zaharya who was one of most brilliant stars of our music, has grown in this era and air.

It is understood that he become Vocalist of IIIrd Ahmet and Ist Mahmud and become famous in the Tulip Era (1718- 1730) . In his music dictionary published in the year 1838 the musicolog Kiryakos Filokzenis mentioned about the book of Zaharya named "Efterpi" and stated that this book belonging to Zaharya was written by him at the end of the year 1790.

The era in which Zaharya lived seems at least fifty years near to our era as per this statement and Zaharya is deemed contemporaneous with the period of IIIrd Selim.

This point of view contradicts to the allegation that he lived in the Tulip Era.

Zaharya has no work in the form of song. Therefore to think Zaharya nearer from the Tulip Era becomes incorrect in regard to the greatness of his works .

According to the rumors extended from our old masters, Zaharya was in general passing his time in Convents of Whirling Dervishes and Chappels of Dervishes which were the music conservatoires of his era. He was singing in these places Rites, Hymns, Eulogies and Minaret Calls.

Yahya Kemal said that "If Itri is Süleymaniye of our music, Zaharya is its Sultan Ahmed" The factor which made us near to Zaharya is the singing of his works by Münir Nurettin Selçuk.

Zaharya was among the most potent of our Classic Turkish Music artists and composers. It is undoubtful that he granted great masterpieces to our music. He was Lutist and a famous Vocalist of his era as well as his superior quality as a composer. His place and importance in our music is undebatable by the merit of his masterpieces.

BÖLÜM 1

G İ R İ Ş

"Zaharya'nın Hayatı, Eserleri ve Musikimize Etkileri" konulu bu çalışmanın asıl amacı, XVII. yüzyılın sonlarıyla XVIII. yüzyılın başlarında yaşadığı tahmin edilen büyük bestekâr Zaharya'nın, biyografisini daha sağlıklı bir şekilde araştırmak, eserlerini incelemek ve mevcut eserlerine yenilerini katabilme arzusudur.

Zaharya hakkında yazılı kaynakların pek az oluşu sebebiyle ortaya çıkmış olan güçlüğü yenilmesinde, İstanbul Devlet Operası solist sanatçısı Leonidos Asteris'in özel arşivi, çalışmalarımızda kolaylıklar ve yeni imkanlar sağladı.

Bazı hocalarımızın özel arşivleri, İstanbul Radyosu arşivi, İstanbul Üniversitesi Belediye Konservatuarı arşivi, İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı arşivi, Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Klasik Türk Müziği Korosu arşivi, bazı ansiklopedi ve musikî mecmualarındaki bilgiler Zaharya hakkında değişik görüşleri içeriyordu. Bütün bu kaynaklar birbirleriyle karşılaştırıldı ve yazılı metinler biraraya getirildi.

Elimizde tez çalışmamıza kadar notalarıyla mevcut 17 eserinden üç tanesinin Bizans Nota Sistemi ile yazılmış notaları ve Rumca güfteleri bulundu. 17 esere ilave olarak bugüne kadar notası bulunmayan üç eserin notası araştırmalarımızın sonunda sağlanmış oldu.

BÖLÜM 2

H A Y A T I

2.1. HAYAT HİKAYESİ

Zaharya (Zaccharias, Tanbûrî ve Hanende Küçük Mir Cemil = Cemil Bey) (- 1740?) Rum asıllı büyük bestekâr. Türk Musikisi'nde azınlık bestekârlarının belki en büyüğü. Hayatı hakkında pek az şey biliyoruz ve bunlar da ağızdan gelen rivayetlerdir.(1) Türk Musikisine şaheserler veren bu büyük bestekârın doğum tarihi hakkında hiçbir yerde bir kayıt yoktur. Ölüm tarihi ise şüpheli olarak 1740? diye tahmin edilmektedir.(2) XVII. yüzyılın sonlarında İstanbul'da doğduğu ve XVIII. yüzyılın ortalarında yine İstanbul'da öldüğü sanılıyor.(3) Zaharya'nın Fener'deki Ortodoks Cihan Patrikliği Kilisesinin baş hânendesı olduğu söylenmektedir. Çok kudretli bir hânende olduğu eserlerinden anlaşılır. Aynı zamanda üstün bir tanburi olduğu hakkında rivayet de mevcuttur.(4)

"Ağır Çenber" ika'ında ve muhtelif makamlarda bestelediği muhteşem murabba'lar ile Türk Musikisi tarihinde hususi bir mevki sahibi olan Zaharya'nın Fener'deki Rum Patrikhanesi Kilisesi'nin baş mugannisi olan Danyel'in ahibba ve akrabasından olduğu ve bu zatın da 1789 senesinde baş mugannilikte bulunduğu Rum müverrihlerinden Papaduplos'un Musiki Tarihi'nde mukayyet olmasına nazaran Zaharya'nın herhalde hicri 1200 tarihlerinde yaşadığı ve III.Selim devri üstadlarından olduğu anlaşılmaktadır.(5)

Türklerin güzel taraflarından biri de, sanat âleminde ırk, din, dil farkı gözetmeksizin birçok "büyük adam" yetiştirmek hususundaki müsamahalı

(1) ÖZTUNA, Yılmaz; Türk Musikisi Ans., 2.Cilt, İstanbul, 1969, s.399

(2) AKSÜT, Sadun; Türk Musikisinin 100 Bestekârı, İstanbul, 1993, s.57-60

(3) SAV, Ahmet; Müzik Ansiklopedisi, 4.Cilt, Ankara, 1992, s.1275

(4) ÖZTUNA, Yılmaz; A.g.e.

(5) Darül Elhan Mecmuası; 181'den sonrası, s.200

davranışdır. Zaharya bir Ortodoks vatandaşımızdı. Büyük bestekâr Itri ile çağdaştı. Musiki tarihimizin yetkili kalem ve ağızları, onu Türk Musikisinin Bach'ı sayılan Buhurizade Mustafa Itri Efendi ile mukayese ettikleri zaman, bu büyük ustayı ondan hiç de aşağı tutmazlardı. Zaharya, gerek kullandığı şiir malzemesi, gerek musikimizden aldığı motifler bakımından tam bir Osmanlı-Türk bestekâridir. Bilhassa eserlerine güfte olarak seçtiği şiirler gözönünde tutulacak olursa, onun aynı zamanda klâsik Türk şiirinden nasip aldığı söylenebilir.(6)

Hazine-i Hassa Serkâtibi Selâhi Efendi'nin vakaynamesinde (günlüğünde) şu not vardır :

" 4 Şevval 1150 Cumartesi günü (M.25 Ocak 1738 Cumartesi) sahil saray-ı Topkapısına teşrif-i iclâl olunup taşra hânende ve sazende kulların ve millet-i masârâdan Zaharya keferi hânendesinin kendi beste ettiği semâiyat-ü bestelerden fasl olunup evâtıf-ı celile-i cihandârileriyle mesrûr buyurdu."

Ayrı günlükde bir başka kayıt da şudur :

" 5 Şevval 1150 Pazar günü (M. 26 Ocak 1738 Pazar) İncili Kasrı'na teşrif olunup hânende mesfûr, yani Zaharya ve Çuhacızâde ve tanburi Yahudi huzur-ı hümayûnda geh Segah, geh Hüseyini fasl ile tarab - engiz-i safâbahş-ı devlet olmuşlardır."

Selahi Efendi'nin günlüğündeki notların bugünkü dille açıklanmasını şöyle yapabiliriz :

"Padişah 25 Ocak 1738 Cumartesi günü bütün kudretiyle Topkapı Sarayı'nı şerefleştirmiş, dışarıdan, saray dışından hânende ve sazendelerle Hristiyan olan hânende Zaharya'nın kendi beste ve semâilerinden oluşan bir fasıl yapılmış ve padişah da yine hükümdarlığıyla onları, karşılık beklemeden memnun etmiş, sevindirmiştir."

"26 Ocak 1738 Pazar günü İncili Kasrı'nda adı geçen hânende, yani Zaharya ve Çuhacızâde ve tanburi Yahudi bazen Segâh bazen Hüseyini fasılları ile coşarak padişaha neş'eli zamanlar geçirtmişlerdir."

(6) EDİBOĞLU, B.Süha; Ünlü Türk Bestekârları, İstanbul, 1962, s.21

Klâsik Türk Musikisi sanatkâr ve bestekârları arasında gayri müslim yurtdaşların en kudretlisi olan Zaharya'nın musikimizin verimli bir devri olan 17. asrın sonlarıyla 18. asrın başlarında yaşadığı ve III.Sultan Ahmet ve I.Sultan Mahmud'a hanendelik ettiği anlaşılmaktadır. Sesinin güzelliği dolayısıyla kiliselerde mugannilik yapan Zaharya aynı zamanda saraya mensup bir "kürkçü" idi. Bu sebeplerle hayatının refah içinde geçtiği muhakkak sayılır.(7)

"Zaharya, Patrikhane'nin Baş mugannisi olan Daniel'den kilise müziği dersleri alır ve Daniel'e din dışı müziği öğretir. 1838'de yayınlanan musiki lûgatının yazarı Kiryakos Filokzeniz'e göre Zaharya'ya ait olan ve baskısı tamamlanamayan Efterpi başlıklı kitabını 1830'da (Foçalı) Teodor ve Stauraki tarafından neşredilir, düzeltilmesi Hurmüzios tarafından yapılır. Fakat bu kitapta Zaharya'dan hiç bahsedilmemiştir.(8)

Yorgius Papadopoulos'un (Papadopulo Tarihi) adlı kitabında Zaharya hakkında şunlar yer alıyor :

Bu zat birçok da Rum türkûleri yazmış ve (Efterpi) adlı bir kitap çıkarmıştır. Lâkin (Kiryakos Tu Filokzenus'un) dediğine göre diğer musikişinaslar da bu eserleri kendilerine mal etmişlerdir. Her ne kadar (Efterpi) namındaki kitap (Teodorus Tokaifis) ve hânende (Stavraki) tarafından tercüme edilmişse de bunun hiçbir tarafında Zaharya ismine rastgelmemiştir.

Üniversite Kütüphanesi (Yıldız Kitapları) Veliyüddin Efendizade'nin (H.1220) tarih ve 343 no.lu mecmuasında (Kürkçü Zaharya) ve (H.1139) tarihlerinde yazılmış 359 no.da :

Beste-Çenber-İsfahan Zaharya.. Segah, Zaharya isimleri vardır. Bunlardan daha eski olan Hafız Post'un Topkapı Sarayı Revân Kütüphanesi'ndeki el yazması mecmuasında Zaharya ismi yoktur. Ali Emîrî Kütüphanesi (797)no.da (Efendimiz) ve (Es'ad Efendi Hazretleri) diye bazı besteler üzerindeki kayıttan Sultan III.Ahmet zamanında (1703-1730) yazıldığı anlaşılan mecmuada Segah Beste-Çenber.

(7) AREL, H.Saadettin; Musiki Mecmuası, İstanbul, 1956, No.137, s.139

(8) ASTERİS, Leonidas; Atatürk Kültür Merkezi, kasım 1995 tarihinde yapılan görüşme.

Çeşm-i meygânun ki (Kürkçü)

yazılmış olması delilleriyle Zaharya'nın Itri ve onunla aynı zamanda yaşamış 75 kadar kudretli ve verimli bestekârın zamanından tahminen (H.1050) itibaren ve sonraları yaşamış olduğu belirlenmiştir. Yukarıda söylediğim mecmuaların bazılarında yalnız (Kürkçü) veyahut Zaharya; bazılarında Kürkçü Zaharya yazılı olduğundan kendisinin Kürkçü olduğu anlaşılmıştır.(9)

Türk Musikisine şaheserler veren bu büyük bestekârın ölüm tarihi şüpheli olarak 1740? diye tahmin edilmektedir.

Rauf Yekta Bey, Zaharya'nın III.Selim devri üstadlarından olduğunu söyleyip, ölüm tarihi hakkında bilgi vermemektedir. Rauf Yekta Bey dışındaki bütün kaynaklar ise ölümünün 1740 yılları civarında olduğunu tahmin etmektedirler. Böylece bu kaynaklar arasında en az elli yıllık bir fark ortaya çıkmaktadır.

Prof.Dr.A.Yavaşca'nın verdiği bilgiye göre, Zaharya Mora Yarımadası'nda (Yunanistan) yabancılar mezarlığında gömülüdür.

2.2. İHTİDÂ ETMESİ

Zaharya, kuvvetli bir ihtimale göre hayatının sonlarında ihtidâ etmiş, "Cemil" adını almış, sosyal seviyesi yüksek olduğu veya bir göreve tayin edildiği için "Mir Cemil" veya aynı manada "CemilBey" denmiştir. Bu Cemil Beyin Zaharya değil, bir talebesi olduğu hakkındaki ihtimal daha zayıftır. Zira Zaharya'nın İsfahan Semâ'i'si ve pek meşhur Hümayin Bestesi eski mecmualarda bazılarında "Zaharya", bazılarında "Mir Cemil" diye kaydedilmiştir.(10)

Türk Musikisine büyük hizmetleri dokunan bestekâr Zaharya'nın ihtidâ ettiğine dair rivayetler vardır. Bunlardan iki tanesi şöyledir :

Süleymaniye sakinleri bir sabah ezanın tatlı nağmeleriyle uyanırlar. Ezan o kadar güzel okunmaktadır ki, meraka düşen ve camiye giden cemaat aralarında; ezanı okuyan acaba şu mu ? Acaba bu mu ? diye münakaşa ederler ve nihayet minarenin kapısında ezanı okuyanı beklemeye koyulurlar. Neticede,

(9) EZGİ, Suphi; Nazari ve Ameli Türk Musikisi, 1.Cilt, İstanbul, 1953, s.146

(10) ÖZTUNA, Yılmaz; A.g.e.

karşılarında Zaharya'yı görünce hayretler içerisinde kalırlar...

Diğer rivayet ise şöyledir :

Zaharya, evinde bulunan hususi bir odaya kapanır, saatlerce orada kalırmış. Ev sakinleri bu odayı senelerce merak etme ve sormalarına rağmen, Zaharya ne bu odayı göstermiş ve ne de bir kelime söylemiştir. İşte büyük bestekâr, bu odasında vefat etmiş ve kapısı kırılarak içeri girilince, üstadın bir seccade üstünde ve elinde bir tesbih olduğu görülmüştür. Bundan da anlaşılacağına göre, Zaharya İslâmlığı kabul etmesine rağmen aforoz edilme korkusundan, bu hislerini açığa vuramamıştır. Zaten, onun İslâmlığı eserlerinden de okunmaktadır.....(11)

Eski üstadlarımızın rivayetine göre, Zaharya ekseri vaktini yaşadığı asrın musiki konservatuvarları hükmünde olan Mevlevihanelerde, tekkelerde geçirir, bu musiki menbalarına senelerce müdavemeti sayesinde Ayin, İlahi, Durak, Nat, Ezan okur sabah essellâtı verir imiş. Hatta Fener'de oturduğu mahalleye yakın olan mescidin minaresine arasıra Ezan'a çıktığı gayet muhrik sesi ile sabah essellâtı verdiği meşhurdur. Başka bir rivayete göre kalben ihtidâ etmiş ve maamafih ihtidâsını resmen izhar etmemiştir. Vefatı tarihi ve medfen malum değildir.(12)

Klâsik Türk Musikisi bestekârlarını, kubbeler şehrinin büyük mimarı şaheserlerine teşbih ederek kıymetlendiren şair Yahya Kemal : "İtri musikimizin Süleymaniyesi ise, Zaharya da Sultanahmedi'dir." derdi. Ve hemen ilave ederdi : "Zaharya'yı bütün kudret ve ihtişamı ile bize yaklaştıran, sevdiren, bizim yapan da Münir Nurettin Selçuk'un okuyuşudur."(13)

2.3. YAŞADIĞI DEVİR

Zaharya'yı daha iyi anlayabilmek ve bu büyük besteciye "Sanat musikisi" kavramı içinde tanıyabilmek için yaşadığı devre bir gözatalım :

III. Ahmed'in saltanat devri, daha doğrusu onun saltanatı sırasında Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın 1718 tarihinden 1730 tarihine kadar süren

(11) Radyo Haftası Mecmuası; İstanbul, 1953, No.137, s.28

(12) Darül Elhan Mecmuası; 181'den sonrası, s.200

(13) EDİBOĞLU, B.Süha; A.g.e.

oniki yıllık sadaret zamanı (Lâle Devri) diye adlandırılmıştır. Uzun ve acı harp yıllarından sonra başlayan bu sükûn ve sulh devri, Osmanlı Devleti için, maddi ve manevi her sahada yükseliş çağıdır. Garp metotlarına göre başlayan ıslahatla devletin elde kalmış diğer kıymetleri kuvvetlendirilmeye çalışılırken, bir taraftan da memleketin imarı için büyük gayretler sarfolunuyordu. Bu çağ, aynı zamanda Türk fikir, edebiyat ve musiki hayatının da yükseldiği çağdır. İlim, edebiyat ve sanat erbabı, gerek Padişah'ın ve gerekse Sadrazam Damat İbrahim Paşa'nın her zaman için bol bol teşvik ve himayelerine mazhar olurlardı. Bu devir, ilim adamları, şairler, musikişinaslar ve diğer marifet erbabıyla dolup taşmıştır.

1730 yılında Patrona Halil İsyanı ile Lâle Devri, söner ve kapanır gibi olmuşsa da, tahta geçen I.Mahmut da açık fikirli, edebiyat, ilim ve musiki erbabını seven bir insan olduğundan, ortalık yatıştıktan sonra; Patrona felaketinden zarar görmemiş olan âlim, şair ve bestekârları etrafına topladı.

İşte musikimizin en parlak yıldızlarından biri olan Zaharya, bu devirde ve bu hava içinde yetişmiştir.(14)

III. Ahmet (1703-1730) ve I. Mahmut (1730-1754) huzurunda hânendelik ettiği ve Lâle Devri'nde (1718-1730) meşhur olduğu anlaşılmaktadır.(15)

Müzikolog Efesli Kiryakos Filokzenis'in 1838 yılında yayınladığı musiki lûgatında Zaharya'ya ait "Efterpi" adlı kitaptan bahsetmekte ve Zaharya'nın bu kitabı 1790 yılı sonlarında yazdığını ifade etmektedir.(16)

Bu ifadeye nazaran Zaharya'nın yaşadığı dönem en az elli yıl ileriye gitmekte ve Zaharya, III.Selim dönemi ile çağdaş sayılmaktadır ki; bu görüş, yaşadığı dönemi Lâle Devri olarak ileri sürenler ile tezat teşkil etmektedir.

2.4. USLÛBU

Zaharya'nın elimizdeki eserleri, Klâsik Türk Musikisi'nin en koyu ve en süslü eserleridir. Her musiki cümlesi, birbiri üzerine yığılmış, içiçe geçmiş

(14) İbid.

(15) ÖZTUNA, Yılmaz; A.g.e.

(16) FİLOKZENİS, Kiryakos; Musiki Lugatı, 1838

nağmeciklerden yapılmıştır. Üslûp son derece ağır, tantanalı ve muhteşemdir. Her hece üzerinde çalışılmış ve birçok makam geçkisi yapılmıştır. İfadesinde bir Ortodoks mistisizmi, âdetâ bir günlük kokusu duyulur.(17)

Buna karşılık Rauf Yekta söylenenin tam tersine şunları diyor :

"Bazı kimseler Zaharya'nın eserlerinin günlük koktuğunu yani kilise musikisi üslûbunda olduğunu söylerler ki çok asılsız bir iddiadır; zira Zaharya kilise musikisiyle hiç meşgul olmadıktan başka bir aralık kendisine teklif olunan Kible çeşmesindeki Rum kilisesi baş muganniliğinden de istifa etmiş, bütün evkatını Türk üstadlarından istifadeye hasretmiş ve bu sayededir ki ölmez eserlerini bestelemeye muvaffak olmuştur.

Bizim fikrimizde Zaharya'nın eserlerinde görülen ruhani ve hissi üslûbun hakiki müessirini tekkelerimize devam etmesinde, dini musikimizi çok dinlenmesinde aramak daha doğru olur.

Çünkü Zaharya'nın bestelediği eserler -iddia edildiği gibi- günlük kokmuş olsaydı o tarihlerde cari taassup hisleri ile ne derece meşbu olduklarını bildiğimiz musiki üstadlarımız tarafından bu derece hüsn-ü kabule mazhar olmak değil, şüphesiz ağıza bile alınmazdı.

Bugün biz de görüyor ve takdir ediyoruz ki Zaharya'nın eserleri, kendisinden evvel gelen bestekârlarımız tarafından ana hatları tesis edilen halis klâsik Türk üslûbunun ince bir zevk ile işlenmiş mütekamil bir şeklinden başka birşey değildir."(18)

Nuri Şeyda'nın İkdâm'da Zaharya hakkında 7 Rebiulevvel 1316'da yazdığı makaleden :

"Bu üstadı şehirin besteleri teganni olunduğu zaman nağamatı mevzunenin lisandan değil, âdetâ kalbin a'makı hafâsından yahut ruhun mercii lâhutisinden sudûr ettiği zannolunur. Sanatında o kadar metin mesleğe maliktir ki makamâtı muhtelifeden otuz kırk beste arasında onun eseri hemen ilk usulde tefrik olunabilir."(19)

(17) ÖZTUNA, Yılmaz; A.g.e.

(18) Darül Elhan Mecmuası; 181'den sonrası, s.200

(19) Hoş Sada Son Asır Türk Musikîşinasları, İbn-ül Emin Mehmet Kemal İnal, İstanbul, 1958

2.5. MÜZİKTEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Zaharya, Klâsik Türk Musikisi'nin en büyük bestekârları arasında sayılmaktadır. Musikimize abidevi eserler bıraktığı şüphesizdir.

Zaharya, Türk Musikisi'nin büyük ustası Buhurizade Mustafa İtrî Efendi ile çağdaştı. Musiki tarihimizin yetkili kalem ve ağızları bu büyük ustayı ondan hiç de aşağı tutmazlardı. Zaharya'nın eserlerindeki her müzik cümlesinin birbiri üzerine yığılmış, içiçe geçmiş nağmeciklerden yapılarak son derece ağır, tantanalı ve muhteşem uslûbu yaptığı çoğunlukla ağır çenber usulündeki bestelere de yansımıştır.

Zaharya'nın "Şarkı" formunda hiç eseri yoktur. Onun için Zaharya'yı yaşadığı devirden ileride düşünmek, eserlerinin muhteşemliği bakımından da yanlış olur.

Zaharya, Türk Musikisi sanatkâr ve bestekârları arasında en kudretli olanlarından. Çok üstün bestekârlığının yanısıra zamanın ünlü hanendelerinden olup, yaptığı şaheserleriyle musikimizdeki yeri ve önemi tartışılmazdır.

BÖLÜM 3

ESERLERİ

3.1. ESERLERİNİN LİSTESİ

1. Hüseyini Ağır Çenber Beste (Cemâlin âteş-i câm ile şem-i şebistandır.)
2. Hüseyini Berefşan Beste (Şebnem gibi saçılısın hûn-i eşk-i pür-revânım.)
3. Hüseyini Ağır Semaî (Tal'atın devr-i kamerde mihri a'lem-tâb eder.)
4. Hüseyini Aksak Semaî (Cemâlin mihr-i a'lem-tâbe benzer.)
5. İsfahan Ağır Çenber Beste (Leyle-i zülfün gibi dil, mecnûn olur divânesi.)
6. İsfahan Nakış Sengin Semaî (Nâfe-î müşg-i Hutun-î turraki olmaz hem-bû.)
7. İsfahan Nakış Aksak Semaî (Karâr etmez gönül mürgu bu bağın değme şâhında.)
8. Hicaz Darbeyn Beste (Yine tâb-i nigâh-î hayrete eşk-î kühul çekdim.)
9. Hicaz Berefşan Beste (Tâb-î ruhu sanmâ dil-i sûzânıma düşdü.)
10. Hicaz Nakış Yürük Semaî (Terk eyledi gerçi beni ol mâh-i cemâlin.)

11. Uşşak Ağır Çenber Beste (Câm-ı lâl'in sun pey-â pey hâtır-î mestâne yap.)

12. Uşşak Berefşan Beste (Kâküldeki bû mürğ-i Hata yâsemende yok.)

13. Buselik-Aşiran Ağır Çenber Beste (Lâ'lin emdir, hikmetin sormâ, dil-î şeydâ bilir.)

14. Hümâyûn Ağır Çenber Beste (Düşmesin miskin gönüller zülf-i anber - bûsuna.)

15. Rast Ağır Çenber Beste (Reng-i mevc-î âb-ı zümrüden boyanmış câmesi.)

16. Sabâ Devr-i Kebir Beste (Gülistan nakş-ı hüsnünden bahâristan yazar.)

17. Segâh Ağır Çenber Beste (Çeşm-i mey-gûnun ki, bezm-î meyde cânân döndürür.)

18. Hümâyûn Ağır Semaî (Cihanı hüsnüne meftûn eden şuh-i cihansın sen.)

19. Hüseyinî Çenber Beste (Nigaha ruhsat olmuş neyleyim ol afitabımdan.)

20. Saba Saz Semaî.

3.2. ESERLERİNİN BULUNABİLEN NOTALARI

HÜSEYNÎ BESTE

Ağır Çenber

♩ = 72

Beste: Zaharya

Güfte: Nâfız

48/4

Ah ya ri ce ma lin
Ah ya ri o şu hun
Ah ya ri hız ra sa

a de ye a de ye a de ye te H tiş

şi rak mış ca sı Na

ca sı Na mi le bir şem
sı Na şû le i bev
fi za ser

i va vl se bis i ra

tan can mîh dır dır dır gü lüm hey mi rim

yar ah yel le lel li te

rel li ye le le lâ ya lâ ye le lel le

li òm rûm ya ri

yar ca mi le bir şem

i şe bi bi

si ta nıdır hey ca nım

2 *Meyan...*

hey ca nım Ah yâr çe me ni

a ra ra

ra yi se bi ze

zen da mı kad

di sa ye ba bah

şol muş gülüm

hey mi rim yâ rı Ah yel le lel

li te rel li ye lel lâ ya la

ye le lel le li Öm rüm

ya ri yâr en da mı kad

di sa ye

ba bah şol

muş hey ca nım

KARAR

*Cemâlin âteş-i câmiyle bir şem-i şebistandır
 O şühun devr-i raksı şûle-i cevval-e-i cândır
 Çemen - ârây-ı sebzehdâm-ı kaddi sâyebahş olmuş
 Hızr - âsâ yetişmiş Nâfizâ serv-ü hırâmândır*

HÜSEYNÎ BESTE

(Şebnem gibi saçulsın kon eşk-i fırvanım)

Berefşân

Beste : Zaharya

Güfte : Bâkî

Şebnem gibi saçulsın kon eşk-i fırvanım

sa a rü sa a rüş çıl mez sın sin hiç a man a man a man

kon tek ol eş go gö ki gon göz fi ca le ra i ri va ha me

va han mes va da ta nım nım nım

kon tek ol eş go gö ki gon göz fi ca le ra i ri va ha me

va han mes va da ta nım nım nım hey ca nım

hey ca nım KARAR Naz uy

ku su na va var

*Şebnem gibi saçılısın kon eşk-i firavanım
Güller gibi açılısın tek gonca-i handanım
Naz uykusuna varmış âlemden olup fariğ
Âdem'le görüşmez hiç ol gözleri mestanım*

VEZNİ: *Mef'ûlû mef'âilûn mef'ûlû mef'âilûn*

KELİMELELER:

Şebnem: Çiy
Kon: Koyun, bırakın
Eşk: Göz yaşı
Firavan: Çok, bol, fazla, aşırı
Eşk-i firavan: Bol gözyaşı
Handân: Gülen, gültücü, güler
Gonca-i handân: Gülen gonca
Fariğ: Vaz geçmiş, çekilmiş
Âdem: Adam, insan
Mest: Sarhoş

HÜSEYNÎ AĞIR SEMÂÎ

(Tal'atın devr-i kamerde mihr-i âlem - tâb eder)

Aksak Semâî

Zaharya (Mir Cemil)

Tal' a tın dev ri ka mer de

mih ri â lem tâ be der

Sey ret on dör dñn de ol meh

hi â le mi meh tâ be der

Mih ri dı rah şa nım

şa şa hi hu ba nım

gel a òm rñm gel

gel gel be nım

ca nım gel

Ta dir te ni ten ni ten ni ten dost

ten ni ta ni ta ni ten

dost te ni ta ni ta ni ten

Sim be den in ce mi yan hok ka de han

hay ra nın o lam ben

Sey ret on dör dün de ol me

hi a le mi meh ta be der

*Tal'atın devr-i kamerde mîhr-i âlem - tâb eder
Seyret ondördünde ol mehi âlemi mehtâb eder*

VEZNİ: Failâtün failâtün failâtün failün

ISFAHAN MURABBA BESTE

(Leyle-i Zülfün)

Çenber

Zaharya Ef.

Ah Ley le i zül fû di li mec nun o lur di va ne òm rûm ca nım a man meç nun o lur di va ne si yar ey

ah gon ca i sad

be ber ki

ba ğı

vus lat ol ba

ri ri he

man òm rûm ca nım a

man vus lat ol ba

ri ri he

man ya rey

ah ey he za rım

a şı

ka yüz

ver me yen bir

ta ne

si öm rüm ca nım a

man yüz ver me yen bir

ta ne

si yar ey

*Leyle-i zülfün dili mecnun olur divânesi
 Gonca-i sadberki bağı vuslat ol bari heman
 Murgî aşkın mubemu zinciri pâdır lânesi
 Ey hezaran âşîka yüz vermeyen bir tanesi*

ISFAHAN NAKIŞ AĞIR SEMÂÎ

Ağır Aksak Semâî

Mîr Cemîl

Ah ka rar et mez
gö nül mûr gû bu ba ğın
değ me şa hın da ca nım
ah ni ha li kad di dil ber
gi bi bir ser vi bû lend is
ter ah ey yar dil
ber ler e lin den dad ey le fer
yad gû zel ler e lin den
ne dir o re viş ne dir o ge liş ne dir o gû lüş

gel ca nım gel ne dir o re viş

ne dir o ge liş ne dir o gū lūş gel ca nım

gel ya na ğın da da gūl le re

ger da nın da ben le re ya na ğın da

gūl le re ger da nın da ben le re

sūn būl gī sū le re sī ne de gūl

me me le re hay ran o la yım

ah ni ha li kad di dil ber

gi bi bir ser vi bū lend is

ter ca nım Ah me rā mī sī

ne ye bir ser vi sî

nden mı çek mek di dir ca nım

ah se men di ta bî Bâ kî

bir gü müş den sî ne bend is

ter ah ey yar dil

ber ler e lin den dad ey le fer

yad gü zel ler e lin den

ne dir o re viş ne dir o ge liş ne dir o gü lüş

gel ca nım gel ne dir o re viş

ne dir o ge liş ne dir o gü lüş gel ca nım

gel ya na ğm da gül le re

ger da mın da ben le re ya na ğm da

gül le re ger da mın da ben le re

sün bül ği sün le re sî ne de gül

me me le re hay ran o la yım

ah se men di ta bı Bâ kî

bir gü müş den sî ne bend is

ter ca mın

HİCAZ BESTE

Zaharya

Yar yi ne ta

bı ni gâ lı hay re te

eş ki kü hûl

çek çek dim a man

canım ya lâ ye le lel lel lel lel li

ömrümya lâ ye le lel le lel lel li

Yar eş ki kü hûl

çek dim dim

1 2 KARAR

hey ca num hey ca num

Yar o an ber

fa mi le ha

li ru hi ca na

ni sey ret dim a man

HİCAZ BESTE

Bereşsan

Zaharya

Tâ Ol Mec b1 a lis ru hi sa te ş i pü gü

san pür gül ma ş u gon di le li li le sı

su be ta su nim ta za ca ya za ca ya

za ca nı ni ma düş dü e fen dim
ca ya ni ma düş dü e fen dim

ta dir ten til lil len

til lil la na dir dir ten te ne ni te ne ni ta dir

ten dir dir ten til lil len

te ne ni te ne ni ta dir ni a man

yar yar gon di be ca di li su nim
ca sı ta

za ca ya ni ni ya ma düş düş
dü dü

hey ca nım hey ca nım

Bül bül gi gi bi se

sey ri ru nu

na fi

fir sat a rar ken e fen dim

ta dir ten til lil len

til lil la na dir dir ten te ne ni ten ne ni ta dir

ten dir dir ten til lil len

te ne ni te ne ni ta dir ni a man

yar ru hu na fir

sat a rar ken hey ca nım

*Tâb-ı ruhu sanma dîl-i suzanıma düşdü
 Ol âteş-i pür şûle benim canıma düşdü
 Bûlbûl gibi seyr-i ruhuna fırsat ararken
 Mecliste o gül goncası tâ yanıma düşdü*

HİCAZ (Uzzâl) NAKIŞ YÜRÜK SEMÂÎ

(Terk eyledi gerçi benî ol mah cemalim)

Yürük Semâî

Zaharya

Ter key le di ger çi be ni ol ma hı ce ma

1 lim (SAZ) 2 lim (SAZ) Şa yes te i vas

let di gö nül ma lû me na lim (SAZ)

Şa yes te i vas let di gö nül ma lû me na lim

§ Kur ba nı no lam yar hay ra nı no lam

1 dost (SAZ) 2 dost

yar yar yar

dost dost dost

1 ca nım a ca nım a ce na nım yar ta bi bim (SAZ)

2

bim (SAZ) Şa yes te i vas let di gö nül

ma lû me na lim Şa yes te i vas

let di gö nül ma lû me na lim (SON)

Fir kat le ci ğer hu ni dim am

1 2
ma ke re met din (SAZ) din (SAZ)

Gel gon ca cı ğım ser vi ka dim ta ze ni ha

lim gel gon ca cı ğım ser vi ka dim

ta ze ni ha lim

UŞŞAK BESTE

Ağır Çenber

Zaharya

Ah ca mı lâ lin
sun sun sun sun pe
ya pey
ah ha tı rı mes
ta ta ta ne
yap amana man a man a man
of ha tı rı mes
ta ta ta ne
yap vay a man

ah ey le sin vas

ln ln ha

ra bat bat

il le rin mu

mu ri şevk mu ri

şevk a man a man a man a man

of il le rin ma

mu mu mu ri

şevk şevk şevk vay

*Câm-ı lâ'lin sun peyapey hatır-ı mestâne yap
 Bir kadehle sâkıyâ gel bin yıkık virâne yap
 Eylesün vaslın harabat illerin ma'mur-u şevk
 Gel kenar-ı sine-i uşşaka işrethâne yap*

BUSELİKAŞİRAN BESTE

♩ = 80

Ağır Çenber

Zaharya

(Çok Ağır)

Ah lâ' lin em dir

hi hi hi hik me

ti tin so so

so sor ma di li şey

da da da da bi

li lir öm rüm ca nım a

man ah be nim şa hım

ru yi ma hun na ze nim

dil pe sen dim a man a man a

man yar di li şe

şey da da bi

lir ce nan e ey (SON)

(Meyan)

Ah gam zen in kâr

ey le sün sün

da da da

da va ma şa hid

dı dı dı dır müt je

jen öm rüm ca nım a

man be nim şa him

ru yi ma him na ze nim

dil pe sen dim a man a man a

man da va ma şa hid

di di di dir mü

jen ce nan e ey

*Lâ'lin emdir hikmetin sorma dil-i şeyda bilir,
Çekdiği derd-ü cefayı aşkı bir Mevlâ bilir
Gamzen inkâr eylesün davama şahittir müjün
Ey keman ebru bize ettiklerin dünya bilir.*

HİCAZ HÜMAYUN BESTE

(Düşmesin miskin gönüller)

Ağır Çenber

Zaharya

Ah
Ah
Ah

düş me sin
ba şı ma
ves me ler

mis
tel
çek

kin
ler
me

kin
ler
me

gö
ta
ha

nül
kıl
ta

nül
kıl
ta

ler
sın
ey

ah
ah
ey

zül fi an
düş o lan
ler sin ol

ber
gy
eb

bû
su
ru

bû
su
ru

bû
su
ru

le
le
le

re
re
re

öm rûm ca nım a

man ah yel le le li te re li ye le

le le le le le le le le le le

le le li ah be li ya rim be li mi rim a
a
a

man man zül fi an ber
man düşün lan giy
man ey ler sin ol eb

bû su bû su le
ru ru ru le
le

re re re re vay
re re re vay

Ah ga ze ye ha

ce cet mi

ey ey

me şa tı sam mu

ri ri ri si

yeh öm rüm ca nım a

man ah yel le lel li te re li ye le

lel le le lel le le lel le le

lel lel li ah be li ya rim be li ca nım a

man me şa tı sam mu

ri ri ri si

yeh yeh vay

*Düşmesin miskin gönüller zülf-i anber bûlere
Başına teller takınsın dûş olan geysûlere
Gâzeye hacet mi ey meşât-ı sammûr-i siyeh?
Vesmeler çekme hata eylersin ol ebrûlere*

RAST BESTE

Çenber

Zaharya

♩

2/4

Ah
Ah
Ah

Ren gi mev ci
Ser vi seb zen
Na fi zin tah

â da ri â da rır bı ma den

zû ba ka zûm bağ kat

rût ol a den du bo çe yan men sil dı hen mez

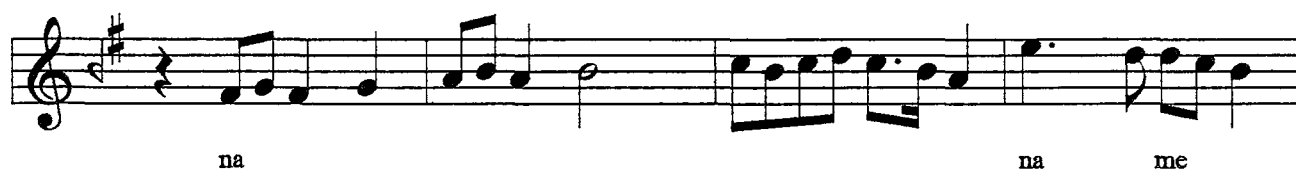
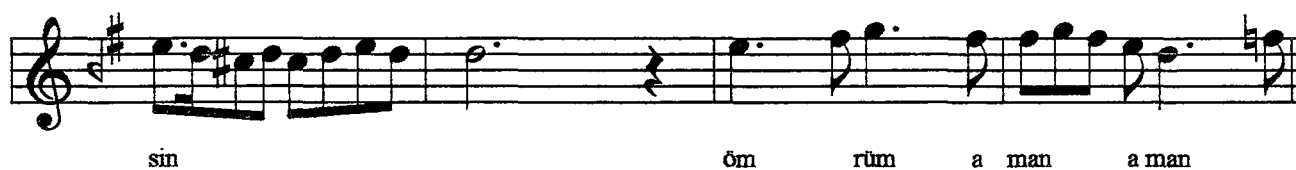
ca ga ha ca ga ha me me me

si si si òm rûm a man a man

of benim ca nım ce

na nım sul ta nım

SABÂ BESTE

(Gülsitân-ı nakş-ı hüsnünden bahâristan yazar)

Devr-i Kebîr

Beste: Zaharya
Güfte: Nafiz Bey

Gü Sû Na gül sün na si bû fi ta li za nı zül al

na fû dık nak şı hüs fûn si ya de ha nün kat nın

den ba ha hat tı nı dan ha be ha nı ber ris rey ih

tan han san ya zar ya zar ya zar ya zar ya zar

Ta dir te ne nen dir te ne nen dir ten

ta na dir ney

Baş'a Meyan'a Karar

hey ca nım hey ca nım hey ca nım

Ha te mi lâ

li lin ı kar dık

na nak şı nı bir

bu bu se den bu se den

Ta dir te ne nen dir te ne nen dir ten

ta na dir ney hey ca nım

*Gülistân-ı nakş-ı hüsnünden bahâristan yazar
 Sünbül-i zülfün siyâkat hattını reyhan yazar
 Hâtem-i lâ'lin çıkardık nakşını bir bûseden
 "Nâfızâ" aldık dehânından haber ihsan yazar*

NAFİZ

SEGÂH BESTE

(Çeşm-i meygunun ki bezm-i meyde)

Ağır Çenber

Beste: Zaharya Ef.
Güfte: Ragıp Paşa

Ah çeş mi mey gu
nun nun ki
bez bez mi
mey de ca nan
dön dön dön de
rir ya rey öm rüm ca nım a
man yel le lel li te rel li yel le
lel le lel le lel le lel le
lel le li yyar a man a man a man a man

of meyde ca nan

dö dö dön dü

rür yar ey

Ah ber ki ruh sa

rı ri a

rak ri

zi gü la bı

şer şer şer me

lur yar ey öm rüm ca nı ma

man yel le lel li te rel li yel le

lel le lel le lel le lel le

lel lel li yar a man a man a man a man

of zi gü la bı

şer şer şer mo

lur yar ey

Aksak Semâî

Hicaz Ağır Semâî

(Cihan-ı hüsnüne meftun...)

Zaharya Ef.

10/8

Ah ci ha nı hüs nû ne mef
Ah Mu has sal eh li aş ka
Ah Çe kil mez der di aş kın

tu ne den şu hi ci han sin
fit ne i a hır za man sin
böy le bir ka şı ke man sin

sen sen sen
öm rüm ye le lel le lel le le lel le

lel le lel le le lâ li ya le le lelel

li te re le le lel li mi rim ye le lel

li a man be li ya rim hey ca nım

Şû a ka hi hır ci han sin sen
ka şı ke man sin sin sen sen

öm rüm ev a man be li ya

BAŞA MEYANA KARAR

rim ca nım ca nım ca nım

Ah e ğer rûs tem de ol sa

kur tu luş yok ti ri gam zen

den òm rûm ye le lel le lel le le lel le

le le lel le le ca nım ya le le le lel

li te re le le lel li mi rim ye le lel

li a man be li ya rim hey ca nım

yok ti ri gam zen den

òm rûm ey a man be li ya

rim ca nım

HÜSEYNÎ BESTE

Çenber

Zaharya

Yâr ey ni gâ ha ha

ruh sat ol muş

ney le yim ol a fi ta

ta ta bım dan

Ah ta dir ta dir te te nen dir te

nen dir te ni nen a man te na dir ney

Ah ney le yim ol a fi

ta bım dan

Yâr ey ne den lü

set ri mih ri

aş kı ca nan ey ey le

sem sem ha lim

KARAR

*Nigâha ruhsat olmuş neyleyim ol âfitâbımdan
 Tehmâşâ-i cemâl etmek değil mümkün hicâbımdan
 Ne denlû setr-i mihr-i aşk-ı cânân eylesem hâlim
 Cihâne keşfolur râz-ı derânum ıstırabımdan*

SABÂ SAZSEMÂÎSÎ

Aksak Semâî

Zaharya Ef.

The musical score is written for a single melodic line in the treble clef. It begins with a key signature of one flat (B-flat) and a time signature of 10/8, indicated by a '10' over an '8' and a common time signature symbol. The notation consists of ten staves of music. The first staff contains a '10' over an '8' and a common time signature symbol. The music features a variety of note values, including quarter, eighth, and sixteenth notes, as well as rests. There are several repeat signs (double bar lines with dots) throughout the piece. The first repeat sign is on the fourth staff, and the second is on the fifth staff. The third repeat sign is on the seventh staff. The fourth repeat sign is on the eighth staff. The fifth repeat sign is on the ninth staff. The sixth repeat sign is on the tenth staff. The score is marked with a large, stylized '1' above the first staff and a large, stylized '2' above the second staff. A large, stylized '3' is also visible in the background of the score.

Sabâ Sazsemâisi'nin Devamı

The image displays a musical score for a piece titled "Sabâ Sazsemâisi'nin Devamı". The score is written on ten staves, each beginning with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The time signature is 6/4. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and accidentals. The score is divided into two main sections by a double bar line. The first section consists of the first five staves, and the second section consists of the remaining five staves. The first section ends with a double bar line and a repeat sign. The second section ends with a double bar line and a repeat sign. The score is written in a style that is typical of traditional Turkish music notation.

KAYNAKLAR

AKSÜT, Sadun; Türk Musikisinin 100 Bestekârı, Teknografik Matb., İst., 1993

AREL, Hüseyin Saadettin; Musiki Mecmuası, Akşam Matb., İstanbul, 1962

ASTERİS, Leonidas; Atatürk Kültür Merkezi'nde görüşme, Kasım 1995

Darül Elhan Mecmuası; Şehzadebaşı Evkâfı, İslamiye Matb., Eylül 1340

EDİBOĞLU, Baki Süha; Ünlü Türk Bestekârları, Yeni Matb., İstanbul, 1962

EZGİ, Suphi; Nazari ve Ameli Türk Musikisi, Hüsnütabiat Yyn., İstanbul, 1953

FİLOKZENİS, Kiryakos; Musiki Lûgatı, 1838

Hoş Sâda Son Asır Türk Musikişinasları; İbn-ül Emin Mahmut Kemal İnal, Maarif Bas., İstanbul, 1958

ÖZTUNA, Yılmaz; Türk Musikisi Ans., Milli Eğitim Bas., İstanbul, 1969

Radyo Haftası Mecmuası; Faik Şenol Matb., İstanbul, 1953

SAY, Ahmet; Müzik Ansiklopedisi, Başkent Yayınevi, Ankara, 1992

AKDOĞU, Onur; Özel Arşivi

ASTERİS, Leonidas; Özel Arşivi

KOSAL, Cüneyt; Özel Arşivi

ORHON, Cüneyt; Özel Arşivi

SEZGİN, Bekir Sıtkı; Özel Arşivi

İstanbul Radyosu Arşivi

İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı Arşivi

Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Klâsik Türk Müziği Korusu Arşivi

EK - A

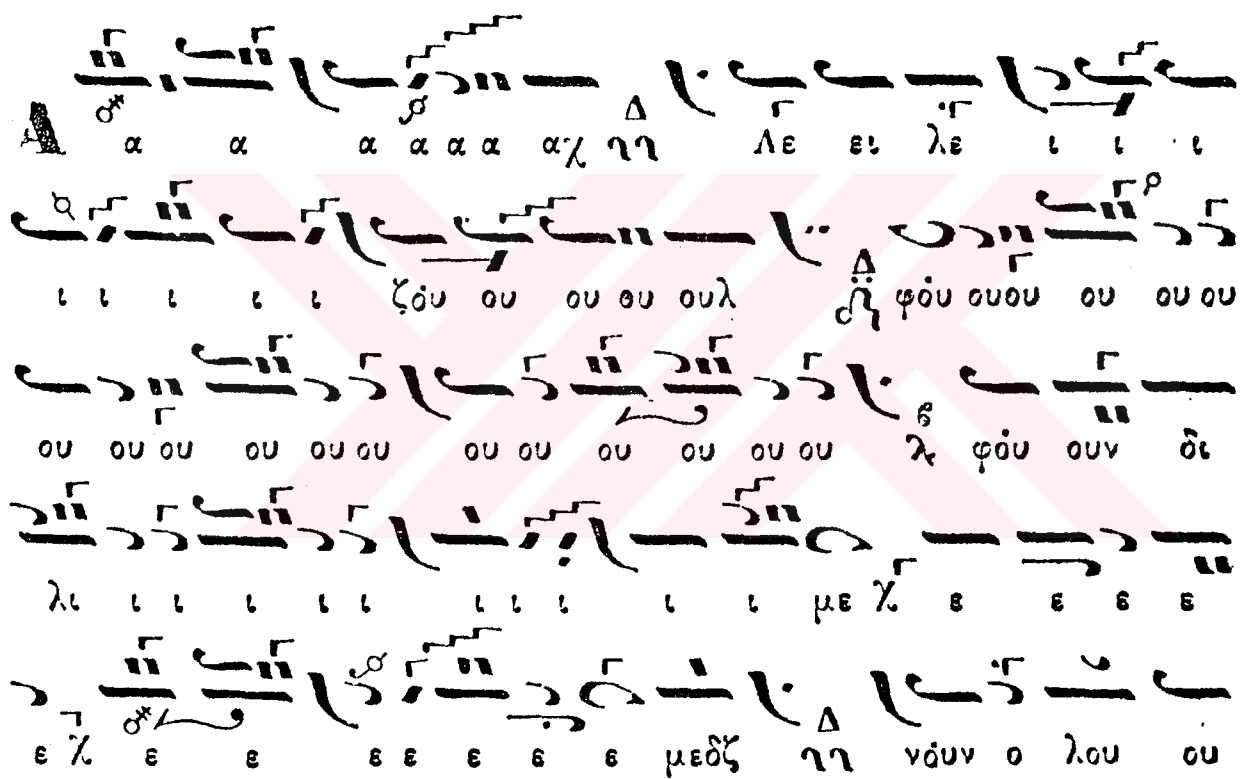
**ZAHARYA'NIN "EFTERPİ" ADLI KİTABINDAKİ
ESERLERİNDEN ÜÇ TANESİNİN
BİZANS NOTA SİSTEMİ İLE YAZILMIŞ
NOTALARI VE RUMCA GÜFTELERİ**

ΜΑΚΑΜ ΙΣΦΑΧΑΝ.

INSTE.

ΤΟΥ ΧΑΝΕΝΔΕ ΖΑΧΑΡΙΑ (α).

Οὐσούλ Τζεμπέρ. 7 Πα.

(α) Οὗτος ἦν σύγχρονος τῷ Δανιὴλ Πρωτοψάλτῃ εἰς τὰ 1785 ἐδιδάχθη δὲ παρ' αὐτοῦ καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Μουσικὴν. ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Ἐξωτερικὴν Μουσικὴν ἦτο πολυμαθὴς, εὐφημίζετο παρὰ πᾶσι, καὶ ἔτι σώζονται τὰ ἔντεχνα αὐτοῦ μαθήματα εἰς τὴν Ἐξωτερικὴν Μ. μεγάλα καὶ ἀξιαίπενα, ἴδε Μ. Θεωρητικόν.

Ὁ Ἐκδότης.

ο ο ο ο ο λ π α α α α α ρι ι ι ι ι
ι ι ι ι ι ι ι ι ρι ι ει μα α
α α δζα α α νη η η ημ δ Τερεινούμ. ο
ο λ ρού ουμ δζα α νη η ημ α μα α α
αν α α μα α αν δζα ου ου ο ο ο ο
ο ο ο λ πα α α α α ρι ι ι ι ι ρι
ι ι ι ι ι ρι ι ι ει μα α α α α
α α α α δζα α α νη η η ημ βα αι δζα

Σδ, Χανέ.

"Ει γεζάρι άσηκά γιούζ βίρμαγιεν πέρ δανεσί.

ΔΕΡ ΦΑΣΔΗ ΧΟΥΣΕΙΝΙ.

MENTE.

ΤΟΥ ΧΑΝΕΝΔΕ ΖΑΧΑΡΙΑ.

Τονισθὲν παρὰ Εὐστρατίου Γ. Παπαδοπούλου.

Μακάμ Χουσεϊνί, ἤχος πλ. α. Οὐσοῦλι Τζεμπέρ. Ψ Πα.

[illegible]

μι ι ι χ ι σε ε χ πι ι ι

ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι στα α α α αν

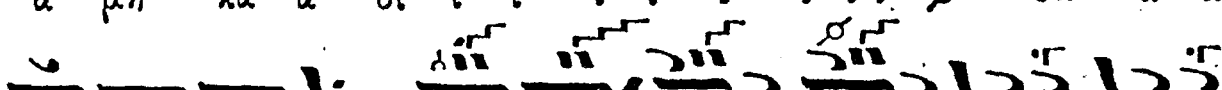
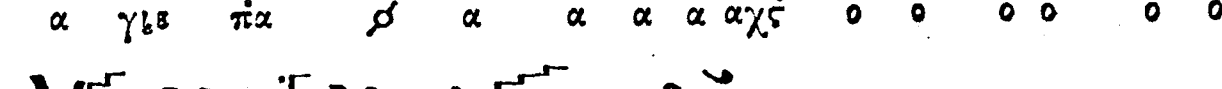

δ η η η η η η ρ γ

Στίχος 6'. Ὁ σουχὸν δέβρι ραξή σουλεί δζεβαλεί δζάνδηρ.

Μιάν Χανέ. Πα.

Α αχ γιαρ Τζε με ε ε εν α α α α α α α α
 α α α α α α α α α α α α α α α α α α
 α α α ι σε ε ε ε σεπ ζε ε ε ε ε ε ε
 ε ε ε ε ε εν δα α μι ι κα α α α α α α
 δι ι ι ι ι ι ι σα α α γε πια α α α α
 α α α α α αχς ο ο ο ο ολ μου ου ους χου λουμ
 εϊ μι χριμ γιαρ α α α α αχ γε λε λε ε
 ε ε ελ λι ι ι τε ρε ελ λι γε λλε λα γε α α
 λε ε λε λε ε λε λε x λε λε ε ε ε ε ελ λι Δ α

 ὁ ὁμ πῆρ μ γῆ α α α α α α α αρ ῥ δα

 α μη κα α δι ι ι ι ι ι ι ι ρ σα α α

 α γῆ πῆ Δ α α α α αχῆ ο ο ο ο ο ο

 ο ο ολ μευ ου ου ου ου ους

Στίχος δ'. Χηζήρ ἀσά γιετισμίς νάφιζα σέρβου χηραμάνδηρ.

(Θέλει ψαλῆ εἰς τὸ μέλος τοῦ ἀ. στίχου).

Πεςέ, μακάρ. χιτζόζ, π
ουσοῦλ τζεμπέρ.

λελ Δ λε λε λε ε ελ λε ε ε ελ λε ε ε ε

α α α α γ δ ου ους ο λλ α α α α α α α

γχε ε ε εϊ Δ η σου ου ου ου ου ου ου

ου ου ου ου η σου ου ου ου λε ρε ε ε ε ε

ε ε ε η τερενούμ. α ομ προύμ

τζα α νι ιμα μα α α α α αν αχ π ρ γελ λε

λε ε λε ε ι τε ρε λε γε ελ λε λελ ρ λε

λε λελ λε λε λελ λε λε λελ Δ λε λε λε ε ελ

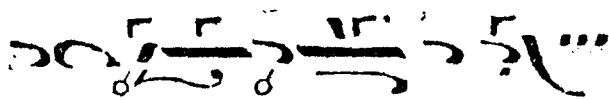
λε ε ε ελ λε ι ι ι ι χ πε λε για χ

ριμ πε ε λιτζανιμα μα α α α α αν χ

αχ π δαυς ο λα α α α αν γχε ε ε εϊ π

σου ου ου ου ου ου ου ου ου ου ου ου ου

ου ου λε ρε ρ ε ε ε ε ε ε ε ε ε

βα α α α α αι

π

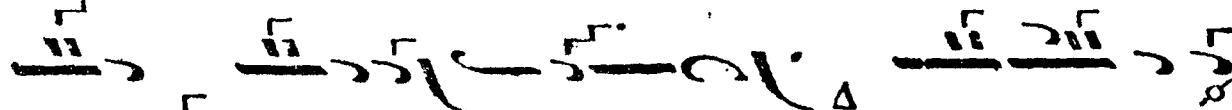
μιάν :

Α α α α α α αχ γα α α ξε γε ε

χα α α α α α α ρ τξε ε ε ε ε ε

ε ε χ ε ε ε ε ε ε ε δ ε ρι τξε ε ετ με

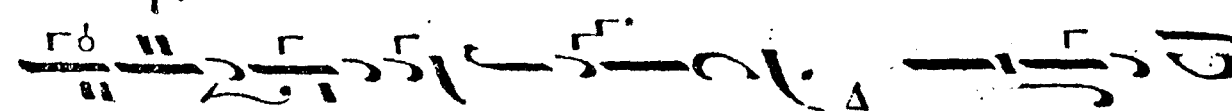
ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε ε με ε ε

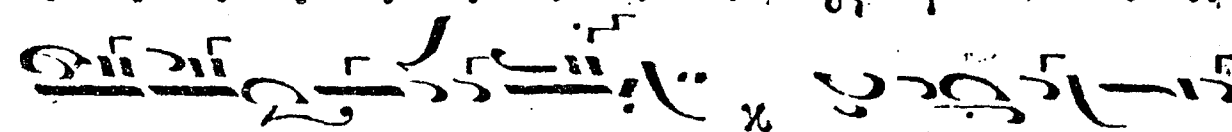
ε ε ε εσ π με ε ε ε ε ε σα α α τα

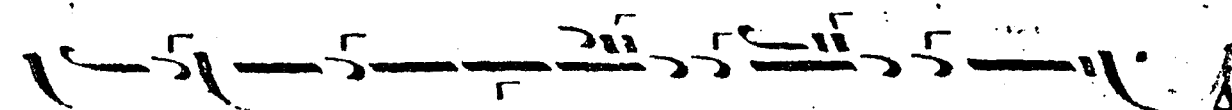
σε εμ μου ου ον ου ου ου ρι ι ι ρι

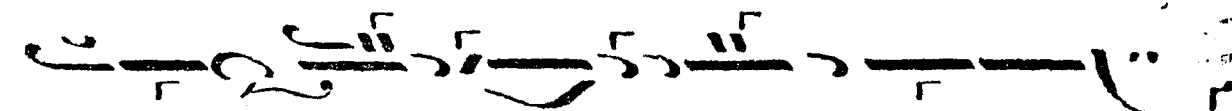
ι ι ι ι ι ι ι ι ρι ι ι σι

ε ε ε ε ε ε ε ε χ ρ ομ προυμ τξα α

α α νι ι ιρ α μα α α α αν αχ ρι

γελ λε λε ελ λε ι τε ρε λε γε ε λε λελ ρι

λε λε λελ λε λε λελ λε ε ε ε λελ Δ λε

λε λε ε ελ λε ε ελ λι ι ι ι ι ι πε λε για χ

ριμ πε ε λι τζανιμ α μα α α α α α

α αν χ σ̄α α α τα σε ε ε ε εμ μου π

μου ρι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι ι

ρι ι ι ι ι ι σι ε ε ε ε ε ε ε ε ε

εχ βα α α αι π q

Στίχος

Α χ βε ε ε σμε λε ε ε ε ερ τζεκ ρ με

ε ε ε ε ε ε ε ε ε χ ε ε ε ε ε ε ε

ε ερχα τα ρ α α α α α α α α α

ε ε ε ε ε ε ε ε π ε ε ε ε ε ε ε ε

εἰ λε ἐρ σιν ο ο ο ο ο ο ο ο λ ε ε ε ε ᾠ

πρου ου ου ου ου ου ου ου ου ου ου ᾠ πρου

ου ου ου λε ρε ε ε ε ε ε ε ε ε ᾠ

τρευνούμ. Ο ομ προύμ τζα α νι ιμ α μα α α

α α αν αχ γελ λε λε ελ λι ι ι τε ρε

λι γε ελ λε λελ ὅ λε λε λελ λε λε λελ λε λε

λελ λε λε λε ε ελ λε ε ε ελ λι ι ι ι ι

πε λι για χ ρεμ πε ε λι τζανιμα ρα α α

α α α αν χ αχ λερ σιν ο ο ο ο ο ο λ ε ε

ε ε πρου ου ου ου ου ου ου ου ου ου ου

ου ου ου ου ου ου ου λε ρε ε ε ε ε

ε ε ε ε ε ε ε βα α α α α αι

EK - B

**ZAHARYA'NIN "EFTERPİ" ADLI KİTABININ
ORİJİNAL KAPAK SAYFASININ KOPYASI**

Β Ι Β Λ Ο Σ

Κ Α Λ Ο Υ Μ Ε Ν Η

Ε Υ Τ Ε Ρ Π Η

Περιέχουσα συλλογὴν ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ ἡδυτέρων ἑξω-
τερικῶν μελῶν, μὲ προσθήκην ἐν τῷ τέλει καὶ
τινῶν ῥωμαϊκῶν τραγωδιῶν εἰς μέλος ὁδω-
μανικὴν καὶ εὐρωπαϊκὴν.

Ἐξηγηθέντων εἰς τὸ νέον τῆς Μουσικῆς σύστημα.
ΠΑΡΑ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΦΩΚΕΩΣ, καὶ ΣΤΑΥΡΑΚΗ
ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

τῶν Μουσικολογιωτάτων.

Ἐπιθεωρηθέντων δ' ἐπιμελῶς καὶ ἐπιδιορθωθέντων κατὰ γραμμὴν
παρὰ τοῦ Μουσικολογιωτάτου διδασκαλοῦ

ΧΟΥΡΜΟΥΖΙΟΥ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΟΣ,

Ἐνὸς τῶν ἐφευρετῶν τοῦ εἰρημένου συστήματος,

Φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῶν ιδίων.

Ἐν τῇ κατὰ τὸν Γαλατᾶν Τυπογραφίᾳ τοῦ Κάστορος.

1830 αὐλ'.

Παῖς τοῦ ἐμοῦ Ἀναστασίου Ἰωαννίδου

EK - C

**ZAHARYA'NIN "EFTERPİ" ADLI KİTABININ
KAPAK SAYFASININ TERCÜMESİ**

kitap
adlı
EFTERPİ

cerdiği antoloji en yeni ve en müstes-
na dış müzik melodileri ve ilaveten
bazı rumca sarkıları, Othoman
ve avrupayı tarzda.

Yeni yazı tarzına tercüme edenler
Teodor Fokæfs ve Stavrakî İstanbu
llu
müzikologlar.

Kontrol ve itina ile düzelten
müzikolog Hoca
Hurmuzios Hartofilaks 'tır.
Yeni yazı mücitlerinde olup.

Kendilerinin katkılarıyla
Galatadaki Kastro matbasında
1830

EK - D

ZAHARYA'NIN BULABİLDİĞİMİZ HAYALİ RESMİ

Zaharya

EK - E

**LEONİDAS ASTERİS 'İN EFTERPİ KİTABI İÇİN
VERDİĞİ KAYNAK**

Büyük musikolog Efesli Kiryakos Filoksenis'in
1838 yılında nesrettığı musiki lughatında
Efterpi için şöyle yazmaktadır:

Efterpi adlı kitap din dışı besteleri, ~~iki~~
eski bestecilerin ritim ve melodi zenginliğiyle
tanınan, eski yazı tarzıyla yazılmış değerli
bir kitaptır. Yeni yazı tarzına (1813-14)
tercüme edenler Grigorios Protopsaltis (Baş mugani)
ve Hlurmuxios Hartofilaks (arşiv başı) tır.

1830 yılında Galata'da, bazı ilavelerle Teodor
Fokaefs (Fosali) ve Stavraki (İstanbulu) müzisyen-
ler tarafından basılmıştır. Fakat ne yazık ki
bu eserin esas sahibinden hiç bahsetmemişler.

Bu eserin esas sahibi ve yazarı musiki
dünyasının çok değerli bestecisi ve ritim mucidi
dini ve din dışı musiki yazarı rahmetli

Hanende Zakaria dır. Efterpiyi 1790 sonlarında
yazmıştır. (Dini eserlerinden Bestenigâr makamında (Uranos poli-
fotos) Kalo fonikos irmos (Güzel seslilik bestesi) onlamına gelen
eserlerinden biridir.

Larisa'da Danyan Protopsaltis

Patrikhanede 1741 - 1789 yıllarında hizmet
etmiştir, ölüm tarihi 1789'dur.

Ö Z G E Ç M İ Ş

17 Eylül 1972 yılında İstanbul'da doğdu. İlkokulu Sakıp Sabancı Yıldız İlköğretim Okulunda tamamladı. 1983 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuarı Çalgı Eğitim Bölümü'ne girdi. 1993 yılında okul birincisi olarak mezun oldu. Aynı yıl İ.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Sanat Musikisi Bölümüne okul birincisi olduğundan dolayı sınavsız yüksek lisans yapmaya hak kazandı.

1991 yılında, Kültür Bakanlığı Bursa Devlet Klâsik Türk Müziği Korosuna Kemeçe sanatçısı olarak girdi. Burada 4 sene görev yaptı. Halen Kültür Bakanlığı İstanbul Devlet Klâsik Türk Müziği Korosu'nda görevlidir.

